

Weles jest jednym z bóstw słowiańskiego panteonu, co do którego roli i funkcji wciąż nie ma wśród badaczy zgody. Zwłaszcza w starszej literaturze można się spotkać ze stwierdzeniem, że był on bogiem bogactwa i płodności, w innych pracach kładzie się nacisk na jego powiązanie z magią i zaświatami. Już taka interpretacja sugeruje, że to postać trudno uchwytana i niemal niemożliwy jest jej zwięzły opis. Zagadkowość bóstwa prowokuje specjalistów i przyciąga osoby zainteresowane wnikliwymi badaniami, jednocześnie jednak staje się ono ofiarą nowożytnych teorii, podróbek i falsyfikatów. Jednym z nich jest tzw. Księga Welesa – źródło nieprawdziwych informacji, które są powtarzane i wciąż rozpowszechniane. W niniejszej pracy pragnę poszukać rzetelnych odpowiedzi na pytania dotyczące kompetencji Welesa, jego atrybutów i miejsca wśród pozostałych bogów, odrzucając wszelkie romantyczne konfabulacje. Traktując źródła o Welesie krańcowo sceptycznie,

można by w zasadzie wszystkie poddać w wątpliwość, a nawet stwierdzić, że takie bóstwo powstało już po chrystianizacji i w słowiańskiej religii politeistycznej w ogóle nie figurowało. Po takiej krytycznej ocenie pozostaje nam rzeczywiście bardzo mało informacji, a niektóre z nich są w dodatku wysoce niepewne.

Badanie Welesa jedynie na podstawie takich źródeł należy traktować jako nierzetelne, a nawet niemożliwe. Dlatego też, zgodnie z tytułem niniejszej pracy, na kolejnych stronach bóstwo zostanie poddane badaniom z perspektywy porównawczej. Dokonam porównania genetycznego, a więc będziemy się poruszać w obszarze kultur indoeuropejskich. Wątpliwości wobec takiego podejścia wyraziło kilkoro moich kolegów, dlatego podejmuję próbę dokonania w ramach kilku metodologicznych uwag analizy mego podejścia oraz wyjaśnienia, na czym polegają ograniczenia i niedogodności takiej metody, ale także jak olbrzymi jest jej wkład w badania martwych religii i wierzeń, o których zachowało się niewiele informacji w oryginalnych dokumentach źródłowych.

Po uwagach metodologicznych następuje rozdział poświęcony pierwotnym

materiałom źródłowym. W przypadku każdego dokumentu podaję jego pochodzenie, a następnie zamieszczam urywki wzmiankujące o Welesie z komentarzem do tekstu. Dla lepszej przejrzystości wprowadziłam do tekstu część prezentującą postaci mitologiczne i folklorystyczne, do których porównuję bóstwo. Zamieściłam go w głównej części, w której opisuję poszczególne kręgi semantyczne, mogące według mnie być powiązane, co stwierdziłam po analizie źródeł i co spróbuję uzasadnić za pomocą danych porównawczych. Na zakończenie przedstawię również wątki mitologiczne, w których Weles mógł odegrać ważną rolę.

Oś niniejszej pracy stanowią oryginalne materiały źródłowe, które wzmiankują o tym słowiańskim bóstwie, a do których – ale z innej perspektywy, powstałej na podstawie porównania – tekst będzie się stale odwoływał. Nie chcę się zadowolić jedynie odizolowanymi cechami czy atrybutami, ale podejmuję się próby znalezienia wśród nich znaczeń i powiązań, by dzięki temu zrekonstruować kompletne wyobrażenie Welesa.